

Jaarverslag

GROTE KERK#BREDABREDA

2021

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
1. Bestuursverslag 2023	4
2. Bestuur en organisatie 2023	6
3. Beknopt verslag	8
4. Exploitatie	9
5. Instandhouding	16
6. Conclusie & vooruitblik 2024	18
7. Financiën	19

Beeld cover: © Parlor Fotografie en Video
p.2 © Bram Vreugdenhil – p.5 © Aad Hogendoorn
p.7 © Jan Korebrits – p.8 © Edwin Wiekens
p.10/11 ©Ron Magielse/Pix4Profs – p.12 © Paul Ranft
p.13 © Bram Vreugdenhil

Sinds 2020 werken we aan de implementatie van ons nieuwe beleid. Het zijn uiteindelijk onze bezoekers die de nieuwe beleidsvisie van de Stichting Grote Kerk Breda aan den lijve moeten ervaren, én dat doen ze! Uit de vele positieve reacties blijkt het breed gedragen gevoel dat we op de goede lijn zitten om naast het behoud en versterking van de bouwkundige uitstraling, juist ook met een sterke inhoudelijke profilering goed aan de weg timmeren. Dat merken we niet alleen in een toename van het aantal bezoekers, maar vooral ook via spontane opmerkingen en reacties zowel in de Grote Kerk Breda, als ook op straat.

Eind van het jaar nam de gemeenteraad het belangrijke besluit om de beleidstransitie van de Stichting Grote Kerk Breda te onderschrijven en daarvoor in de begroting voor 2024 en ook in de meerjaren begroting 2025–2028 structureel extra middelen op te nemen. In 2024 zal dit zich o.a. direct al terugvertalen in een educatieprogramma voor jeugd en jongeren en een Engelstalige versie van onze website en overig promotiemateriaal. Tevens hebben we als bestuur groen licht gegeven voor de noodzakelijke restauratie van ons prachtige Hillenorgel.

In onze profilering willen we hét nationale (en internationale) voorbeeld zijn van hedendaags gebruik van kerkelijk cultureel erfgoed. Als ‘third place’ zijn we een plek, buiten thuis (eerste plaats) en het werk (tweede plaats) waar mensen samenkomen, sociale banden creëren en een gevoel van gemeenschap ervaren. Op die ‘eigen plek hier op aarde’ stimuleren we de duiding van de eigen identiteit met een hoogwaardig kwalitatieve culturele en maatschappelijke programmering en in een mix van ideeën en tradities die geleend worden uit godsdiensten en filosofische stromingen.

In 2023 gebeurde dat o.a. met exposities (o.a. *Paleis van Typografisch Metselwerk, Installatie Levende grafstenen, Vrije Vogels – internationale fototentoonstelling*), muziek uitvoeringen (o.a. *Early Bird Ligconcerten, de orgelconcertseries Jong Talent en Bach op Zondag, Matthäus Passion*), filmprogrammering en bijzondere dagen (*Open Monumenten dagen, Breda Nassaudag*).

De samenwerkingsverbanden met diverse sociaal-maatschappelijke organisaties zijn verder uitgerold. Specifieke vermelding verdient de samenwerking met het andere icoon van Breda, de voetbalclub NAC. Een samenwerking die zelfs prijkt op het spelers-shirt.

Het bestuur van de Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda bedankt de gemeente Breda, de Provincie Noord-Brabant en het Ministerie van OCW en met name de Rijksdienst Cultureel Erfgoed die ook in 2023 de Stichting Grote Kerk Breda financieel hebben gesteund. Uiteraard ook dank aan alle medewerkers en vrijwilligers voor hun inzet in de exploitatie en het beheer van de Grote Kerk Breda. Ook past het onze dank uit te spreken aan de mensen van het Gilde de Baronie, het Klokken-luidersgilde en Breda Marketing; evenals alle anderen die dit jaar speciale activiteiten in de kerk hebben verzorgd of begeleid. Een speciaal woord van dank aan onze beiaardiers-familie Maassen, zij geven al precies 100 jaar een stem aan het baken van de stad, de toren van de Grote Kerk Breda. In het bijzonder dank ik ook mijn medebestuurleden, commissieleden en iedereen die zich in 2023 op een of andere wijze om niet voor onze Grote Kerk Breda heeft ingezet.

Drs. J.C.A. (Kees) Sol,
Voorzitter

Bestuursverslag 2023

De Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda (hierna Stichting GKB) is in 1978 ontstaan uit de Vereniging Concordia, de (toenmalige) Hervormde Gemeente Breda en de gemeente Breda. Vereniging Concordia en de gemeente Breda zijn tegenwoordig niet meer in de Stichting vertegenwoordigd.

Het kerkgebouw is eigendom van de Protestantse Gemeente Breda. Zoals contractueel vastgelegd, beheert de Stichting GKB het monument en is daarmee verantwoordelijk voor de instandhouding - onderhoud en restauratie - en exploitatie.

De Stichting GKB heeft in de statuten haar doelstelling als volgt omschreven: 'Instandhouding van het kerkgebouw en de zich daarin bevindende roerende en onroerende goederen en het bevorderen dat de kerk een functie heeft en houdt ten behoeve van de Bredase gemeenschap en de Baronie van Breda'.

Beleid

In 2020 hebben bestuur en directie het visiestuk *Grote Kerk Breda 2020 - 2030 - Dynamisch podium voor cultuur, kunst & kennisoverdracht* opgesteld. Het vierjaren-beleidsplan voor 2021-2024 dat voortkomt uit deze nieuwe beleidsvisie was eveneens leidend voor 2023.

In het visiestuk staat de missie als volgt omschreven:

Met het behoud van dit cultureel religieus erfgoed voor ons nageslacht en de beleving ervan door de huidige generatie, geeft de Stichting GKB invulling aan een duurzame samenleving. Trefwoorden daarbij zijn: onderhouden om te bewaren, zorgvuldig beheren en creatief gebruiken.

De Grote Kerk Breda maakt de ontwikkeling van onze samenleving tastbaar, voor onze tijd en in de huidige periode waarin we mede de basis leggen voor de ontwikkelingen na ons. De Grote Kerk Breda is daarmee een plek van verbinding in het hart van de stad.

Uitgaande van de ambities zoals die in het visiestuk zijn geformuleerd hebben bestuur en directie zich ook in 2023 gericht op drie belangrijke speerpunten die de basis vormen van de nieuwe beleidsvisie:

1. het realiseren en continueren van de restauratie en het onderhoud van dit belangrijke rijksmonument, cultureel erfgoed van de Nassaus;
2. de ontwikkeling en professionalisering van de organisatie;
3. een hoogwaardige culturele programmering die lokaal verankerd is en nationale en internationale uitstraling heeft.

De ambitie is om een hoogwaardig programma neer te zetten dat de geschiedenis en context van de kerk als ijkpunt neemt en tegelijkertijd aansluit bij hedendaagse actuele ontwikkelingen. Impact, kwaliteit, duiding, inclusie en openheid zijn daarbij bepalend. De Grote Kerk Breda is een plek waar verschillende generaties samenkomen en geïnspireerd raken.

De Stichting GKB draagt actief bij aan de sociaal-maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen in Breda en in de regio. Ook heeft de Stichting GKB nationaal en internationaal een groeiend netwerk binnen de hierboven genoemde drie deelgebieden. De Grote Kerk Breda is het belangrijkste rijksmonument van Breda en ook één van de vier Topmonumenten in Brabant, samen met de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch, het Markiezenhof in Bergen op Zoom en Kasteel Heeswijk in Heeswijk. Het beleid van de Stichting GKB sluit aan bij het actuele beleid van de stad Breda, de Provincie Noord-Brabant en het ministerie van OCW die allen erfgoed een eigentijdse kwaliteitsimpuls willen geven.

Bereik

In 2023 waren er geen beperkende coronamaatregelen meer op het gebied van bezoekersontvangst. De coronacrisis was voorbij en we hebben in 2023 een diverse programmering van tentoonstellingen, lezingen, concerten etc. geboden en zijn het hele jaar voor publiek open geweest. We zagen het publieksbereik groeien, niet alleen in de

kerk maar ook online. De Grote Kerk Breda ontving in 2023 ruim 150.000 bezoekers in de kerk en 59.000 bezoekers op de - nu alleen nog Nederlandstalige - website. Tot voor kort gebeurde dat vrijwel zonder noemenswaardige marketinginspanningen.

Belangrijk element is dat de Grote Kerk Breda dankzij de structurele subsidie van de gemeente Breda minimaal 8 maanden per jaar gratis toegankelijk is. Wij zijn hierdoor laagdrempelig en zeer toegankelijk en inclusief.

Risicobeheersing

Het bestuur voert jaarlijks een risicoanalyse uit en heeft in 2023 een integrale risico-inventarisatie gedaan en per aandachtsgebied risico's in kaart gebracht.

Als belangrijke risico's worden onderkend:

- Brand en schade aan het gebouw.
- Tegenvallende verhuuropbrengsten.
- Overschrijding van de exploitatiekosten.
- De kwaliteit van de programmering.
- Discontinuïteit in het beschikbaar komen van financiële middelen voor groot onderhoud en restauratie.

Tevens is er specifiek aandacht geweest voor het frauderisico.

Beleggingsbeleid

Er wordt niet in risicodragende activa belegd.

Bestuur

De Stichting GKB is in 1979 statutair opgericht en bestaat uit een bestuur en twee commissies. Het bestuur bestaat uit 7 leden. In 2023 is het bestuur 5 keer bij elkaar gekomen voor bestuursvergaderingen. Naast de rol van voorzitter, secretaris en penningmeester zijn de bestuurstaken verdeeld over de volgende portefeuilles: restauratie en onderhoud, cultuur, fondsen- en vriendenwerving en communicatie. In 2023 zijn er geen wisselingen geweest binnen het bestuur. De bestuurstaken zijn onbezoldigd.

Adviesraad

Directie en bestuur worden traditiegetrouw geadviseerd door het College van de Kapittelzaal. De leden van het College van de Kapittelzaal zien de potentie van dit hoogwaardige kerkelijke culturele erfgoed. Ze zijn maatschappelijk betrokken en zien kansen om de beleidsgedachten van directie en bestuur te koppelen aan kennis en ideeën uit hun netwerk. Doel is om samen met het College van de Kapittelzaal de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB te verbinden aan de versterking van de sociaal-maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen in de samenleving en daarmee de zichtbaarheid van de Grote Kerk Breda verder te vergroten en ook nationaal en internationaal nog meer te ‘kapitaliseren’ voor Breda en de regio. In mei hebben de leden van het College van de Kapittelzaal vergaderd met directie en een vertegenwoordiging van het bestuur. Bij deze bijeenkomst stonden de inhoudelijke uitgangspunten van de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB centraal.

Medewerkers

In het directiestatuut zijn de uitvoerende taken van het bestuur gedelegeerd aan de directeur. De directeur wordt in haar taken ondersteund door stafmedewerkers in loondienst en freelancers.

In 2023 werken bij de Stichting Grote Kerk Breda 6 medewerkers in loondienst (4,5 fte): een directeur (1,0 fte), een office manager (0,7 fte), een coördinator verhuur en events (0,7 fte), een junior curator (0,6 fte tot 1 mei), twee beheerders (1,9 fte) en verschillende freelancers o.a. op het gebied van communicatie en marketing, financiële administratie, fondsenwerving, administratie Vrienden, Gilde en Genootschap, restauratie en onderhoud. De staf wordt ondersteund door 30 vrijwilligers die zich inzetten voor de Grote Kerk Breda.

Governance Code Cultuur

Gedurende het verslagjaar heeft het bestuur, met als leidraad de Governance Code Cultuur, de vastgelegde uitgangspunten geëvalueerd. Bestuur en directie letten nauwgezet op de naleving en toepassing van deze door de overheid vastgestelde Code en onderschrijven daarmee in beleid en praktijk de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie.

ANBI

De Stichting Grote Kerk Breda heeft de culturele ANBI status en geeft inzage in haar financiële gegevens en verzorgt jaarlijks een jaarverslag via de website www.grotekerkbreda.nl

Financiën

De Stichting GKB kent een meerjarenbegroting en jaarbegrotingen. Deze worden telkens in oktober vastgesteld en goedgekeurd. Er zijn 4 (vier) gescheiden geldstromen:

- Restauratie
- Onderhoud
- Vervangingsinvesteringen
- Exploitatie

Elke geldstroom moet zoveel mogelijk kostendekkend zijn. Jaarlijks controleert de accountant de jaarrekening. Voor de meerjarenraming is een cashflow- en balansprognose voor 5 jaar beschikbaar, die regelmatig wordt bijgesteld afhankelijk van de ontwikkelingen en beleidsvoornemens.

Bestuur en directie

Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk:

Drs. J.C.A. Sol, voorzitter
P.M. van der Schans, vicevoorzitter
E.G. van Hooijdonk – van der Stelt, secretaris
Drs. D.J.A. Kruik, penningmeester
Dr. ir. W.V.J. Freling
Drs. V. Klaassen
Drs. P.H.J Verhulst

Directie

Drs. E.M. Wiegel

Algemeen

In 2023 hebben we, na de coronacrisis-jaren en de lange nasleep daarvan, eindelijk zonder belemmeringen en bijsturing, actief invulling kunnen geven aan de implementatie van de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB. We hebben een divers hoogwaardig cultureel en sociaal-maatschappelijk programma neergezet waarvoor we intensief hebben samengewerkt, lokaal, regionaal en (inter)nationaal met culturele, sociaal-maatschappelijke en economische partners en jonge makers en kunstenaars. We hebben verder gewerkt aan de ontwikkeling van de organisatie en met name op het gebied van communicatie en marketing en fondsenwerving belangrijke stappen gezet.

Het gesprek met de gemeente Breda over de nieuwe beleidsvisie is met succes voortgezet. De gemeenteraad van Breda heeft op 9 november 2023 formeel het belang van de beleidstransitie van de Stichting GKB onderschreven en daarvoor in de begroting voor 2024 en ook in de jaren 2025-2028 structureel extra middelen in de begroting opgenomen. Deze aanvullende financiering is opgenomen in de begrotingssystematiek van de gemeente Breda en is daarmee dus loket-overstijgend.

Deze erkenning van de Grote Kerk Breda als belangrijke sociaal-maatschappelijke, economische en culturele speler in en voor de stad is van enorme waarde.

De Stichting GKB richt zich voortaan niet alleen op de instandhouding van het monument, maar ook op de eigentijdse activering.

Wij kunnen hiermee samen met de verschillende partners de Grote Kerk Breda ontwikkelen als ondernemende plek van verbinding, verbeelding en vernieuwing in het hart van de stad. De Grote Kerk Breda is daarmee niet een statisch icoon van de stad, maar een actieve speler in Breda, nú en in de toekomst.

Culturele en sociaal-maatschappelijk activiteiten 2023

Artistiek inhoudelijke visie

De Stichting GKB kiest voor een herkenbaar, kwalitatief cultureel en sociaal-maatschappelijk programma dat het gelaagde verhaal van de Grote Kerk Breda inkleurt. Dat verhaal wordt beter omdat het in de Grote Kerk Breda plaatsvindt.

Het profiel van Grote Kerk Breda is in de afgelopen decennia ingrijpend veranderd. De Grote Kerk Breda is niet langer een plaats voor het uitdragen van het (christelijk) geloof. Het is ook geen museum, geen concertzaal of conferentiezaal. Het is een eigentijds dynamisch podium voor kunst, cultuur en kennisoverdracht, dat vanuit de gelaagde geschiedenis van het monument met eigentijdse makers de dialoog aangaat en inspeelt op actuele ontwikkelingen in onze samenleving. Deze dialoog leidt tot een divers programma voor een breed publiek. De Stichting GKB draagt daarmee bij aan sociale cohesie in samenleving, aan de verrijking van het aanbod in de stad en aan een levendig stadscentrum.

De Grote Kerk Breda is en blijft in eerste instantie een (inter)nationaal topmonument dat dagelijks open staat voor eenieder die het wil bezoeken. Eveneens profileert de Grote Kerk Breda zich als een presentatie-instelling waarbij de programmering erop gericht is om nieuwe perspectieven aan te reiken en verbindingen te leggen met nieuwe doelgroepen die tot op heden niet of nauwelijks de weg naar het monumentaal erfgoed hebben gevonden zoals jongeren en nieuwkomers. De Grote Kerk Breda is bij uitstek een toegankelijke, eigentijdse, sociale en duurzame plek in het hart van de stad, in de regio Noord-Brabant. Duurzaamheid zit in de haarvaten van het gebouw. Niet alleen vanuit het groene perspectief. Het gebouw heeft een bewezen, duurzame betekenis voor de samenleving. Het heeft transities in het verleden geïncorporeerd en is, zolang zij bestaat, geworteld in de actualiteit.

Met het nieuwe profiel past de Grote Kerk Breda binnen het begrip ‘third place’. Third places¹ creëren een *sense of place* en zijn belangrijk voor de sociale cohesie in het maatschappelijke middenveld. Third places zijn een soort ‘ankers’ in de samenleving, die creatieve interactie faciliteren en stimuleren. Mensen, jong en oud en van verschillende afkomst, hebben nog steeds, en misschien wel meer dan ooit behoefte aan het duiden van de eigen identiteit², van de ‘eigen plek hier op aarde’ in relatie tot de snel veranderende wereld om ons heen. Duiding wordt vaak gezocht in kunst en cultuur en in een mix van ideeën en tradities die geleend worden uit godsdiensten en filosofische stromingen. Het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit én die van de groep gebeurt in een permanent proces van cultuur- en kennisoverdracht.

De Grote Kerk Breda draagt bij aan dat proces met een eigentijds, transhistorisch cultureel programma, waarin verbeeldingskracht en kennisuitwisseling centraal staan. Zij werkt actief samen met verschillende culturele en sociaal-maatschappelijke partners, lokaal, regionaal en (inter)nationaal. De Grote Kerk Breda is een plek van vernieuwing, verbinding en verbeelding waar verschillende generaties en culturen elkaar ontmoeten en geïnspireerd worden. Het programma van de Grote Kerk Breda in 2023 sluit aan bij het hierboven geschetste profiel. De Stichting GKB creëert naast de Brabantse en Bredase profilering, een breed kader dat zich uiteindelijk vertaalt in een nationaal en internationaal aantrekkelijk programma.

¹ The Great Good Place, Ray Oldenburg, 1989

² Als het om de behoeften van huidige en toekomstige generaties gaat baseren wij ons op twee publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau (mei 2014 en juni 2019) en een publicatie van historicus David Wootton (NRC 15-6-2019). Volgens Wootton willen mensen zich geborgen voelen, ze zijn doorgaans vernoot aan hun vertrouwde ervaringen en gewoonten, hebben een gevoel van continuïteit nodig en verzetten zich instinctief tegen al te snelle veranderingen. De publicatie van SCP over de Nederlandse identiteit (juni 2019) bevestigt dat beeld. Nederlanders hechten aan symbolen en tradities (feestdagen, oude gebruiken) of benadrukken juist het belang van burgerlijke vrijheden (het recht om te demonstreren of de godsdienstvrijheid). Men vindt geschiedenis en tradities belangrijk, zonder alle details te (willen) kennen.

Programma 2023

In 2023 zijn de volgende coproducties en eigen producties gerealiseerd:

Paleis van Typografisch Metselwerk – Richard Niessen 22 april t/m 18 juni | Een coproductie met Graphic Matters en vormgever Richard Niessen | Bereik 29.276 bezoekers
Ontwerper Richard Niessen nam bezoekers mee op een reis langs verschillende uitingsvormen van de grafische vormgeving, waaronder ornamenten, letters en tekens. In het dagelijks leven zien we niet anders en ook in de Grote Kerk Breda zijn daar veel voorbeelden van te vinden.

Installatie Levende grafstenen – 1 juli t/m 10 september | Een coproductie met We Are Playgrounds en St. Joost School of Art & Design | Bereik 46.565 bezoekers.
Door middel van Augmented Reality (AR) – een techniek die via de mobiele telefoon een laag over de werkelijkheid heen legt – brachten Masterstudenten Animation de levensverhalen die schuil gaan achter drie van de 16e- en 17e-eeuwse grafstenen in de kerk opnieuw tot leven.

Installatie Flora van Breda – Mandy den Elzen 1 juli t/m 10 september | Een coproductie met Open Monumenten Dagen Breda met steun van de gemeente Breda | Bereik gelijk aan publieksbereik Levende Grafstenen.
De Bredase kunstenaar Mandy den Elzen werkt op het grensvlak van kunst, natuur, wetenschap en biologie. Zij bracht een ode aan de verscheidenheid van Bredase wilde plantensoorten met haar project Flora van Breda. Bij het project is een speurtocht ontwikkeld zodat de bezoekers ook de vele planten en bloemen die in de muurschilderingen, grafmonumenten en ornamenten van de kerk te vinden zijn, konden ontdekken

Vrije Vogels – internationale fototentoonstelling 16 september t/m 3 december | Een coproductie met BredaPhoto en Atelier Editions Xavier Barral (FR) | Bereik 21.194 bezoekers.
Vrije Vogels, een coproductie van Atelier EXB, BredaPhoto en de Grote Kerk Breda, bestond uit het werk van veertien internationale topfotografen, die elk hun eigen visie op vogels in beeld brachten. Vrije Vogels is als een volière van de wereld, van bekende stadsvogels tot vogels in verre landen.

De foto's tonen de verschillende werelden waarin vogels leven en roepen tegelijkertijd vragen op over bedreigingen voor hun leefomgeving, waaronder klimaatverandering. Dat de tentoonstelling plaatsvond in de Grote Kerk Breda gaf een extra dimensie; van oudsher worden vogels en hun vleugels gezien als symbool van verbinding tussen de mens en het hogere. Ook in de Grote Kerk Breda vinden we een verscheidenheid aan vogels en hun symbolische betekenissen terug.

Kerk BinnensteBuiten | Kelly Christogiannis doorlopend te zien | Een samenwerking met Blind Walls Gallery | Bereik: alle voorbijgangers van de Grote Markt Breda.
Met de geschilderde panelen van de Griekse kunstenaar Kelly Christogiannis is Kerk BinnensteBuiten na twee jaar compleet. Kelly haalde haar inspiratie voor het ontwerp uit de lichtinval in de kerk, waarbij de lichte oostkant staat voor het leven en de schaduwrijke westkant voor de dood.

100 jaar Maassen – 4 generaties stads-beiaardiers – 9 december 2023 t/m 18 februari 2024 | Een co-creatie van Stichting Toren-spektakel, Nieuwe Veste, Stichting Grote Kerk Breda met steun van VSB fonds en Stichting Mastboom Brosens | In 2023 was het bereik 13.043 bezoekers. Totaal bereik over de hele periode was 30.487 bezoekers.
In 2023 was het 100 jaar geleden dat Jac. Maassen als stadsbeiaardier van Breda in dienst kwam. Zijn zoon Peter volgde hem in 1946 op om in 1975 het stokje over te dragen aan zoon Jacques. Sinds 2012 houdt zijn zoon Paul Maassen de familietraditie én een belangrijk stuk Nederlands erfgoed in ere. De stadsbeiaardier geeft de toren van de Grote Kerk Breda, het baken van de stad, al bijna 500 jaar lang een stem.

Naast bovengenoemde tentoonstellingen en presentaties hebben we in 2023 ook een gevarieerde hoogwaardige muziek- en dansprogrammering gepresenteerd met partners als ArtUnOrganized, Breda Jazz Festival, Matthäus Passion Breda, Popmonument en de Stilte.

Ook hebben we samengewerkt met Open Monumenten dagen Breda, Breda Nassaudag en voor filmprogrammering werkten we samen met Filmhuis Breda in het kader van de tentoonstelling Vrije Vogels en voor de kerstfilms in de Kerk.

In 2023 zijn er ook verschillende sociaal-maatschappelijke samenwerkingsverbanden van start gestaan. Zo werkten we samen met de voetbalclub NAC. In het seizoen 2023-2024 is de Grote Kerk Breda afgebeeld op het spelersshirt. Een deel van de opbrengst van de verkoop van dit populaire shirt komt ten goede aan de Stichting Grote Kerk Breda en is bestemd voor de instandhouding van het monument. Ook hebben we samen met NAC veel netwerkbijeenkomsten georganiseerd om de werving van nieuwe Vrienden en Gildelieden een impuls te geven. Een mooie samenwerking tussen de twee iconen van de stad. Daarnaast werkten we in 2023 samen met de afdeling MNEXT van Avans Hogeschool op het gebied van duurzaamheid en met Urban Living Lab op het gebied van sociale inclusie.

Wij dragen dankzij de activering van de Grote Kerk Breda bij aan structureel aanbod voor Bredanaars en (inter)nationale bezoekers aan de stad, met een economische impuls tot gevolg. In 2023 hebben we vanuit de nieuwe beleidsvisie culturele projecten kunnen realiseren dankzij incidentele subsidies van de gemeente Breda, private fondsen, sponsoring en in co-creatie met derden.

Ontwikkeling Huis van Verhalen

In 2023 hebben we de ontwikkeling van het Masterplan voortgezet. We garanderen daarmee voor de komende jaren een eigentijdse visitor's journey. Het Huis van Verhalen biedt verschillende perspectieven op de geschiedenis van de kerk, gaat uit van de beleving van de bezoekers en legt verbanden met de actualiteit.

Ontwikkeling Huis van Verhalen Educatie

Dankzij bijdragen van de hierna genoemde fondsen en partners voor zijn we in 2023 gestart met de ontwikkeling van het Masterplan: Mondriaan Fonds, VSB fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Dioraphte, BPD Cultuurfonds, Kunstloc Brabant en de Rabobank. In 2024 zal dit project worden afgerond.

Marketing en communicatie

Een van de drie belangrijke speerpunten binnen het nieuwe beleid is de ontwikkeling en professionalisering van de organisatie. Vanaf 1 januari 2023 is een freelance medewerker Marketing & Communicatie aangesteld voor 21 uur per week. Zij geeft samen met directie en bestuur invulling aan het beleid op het gebied van Marketing & Communicatie. In 2023 heeft de Grote Kerk Breda ruim 150.000 bezoekers getrokken. In 2023 is begonnen met een bezoekersonderzoek om informatie over herkomst (woonplaats, provincie, land) aan onze bezoekers te vragen.

Uit het onderzoek blijkt dat 67% van de bezoekers uit Nederland komt, 10% uit België en de overige 23% vooral uit andere Europese landen. We ontvingen 121 verschillende nationaliteiten in de kerk. De Nederlandse bezoeker komt vooral uit Noord-Brabant (49%) en Zuid- en Noord-Holland (respectievelijk 16% en 9%). De motivatie om de kerk te bezoeken is omdat bezoekers geïnteresseerd zijn in cultuur, historie of de programmering, nieuwsgierig zijn of op zoek zijn naar stilte of bezinning. Andere eigenschappen: middelbaar tot hoog opgeleid, een gemiddeld of hoger inkomen, gezinnen en mensen op leeftijd.

Dit onderzoek wordt stapsgewijs uitgebreid. Het geeft een beter inzicht in de samenstelling en voorkeuren van ons publiek (het profiel) en biedt de kans onze ambitie om meer jongeren en nieuwe doelgroepen aan te trekken te

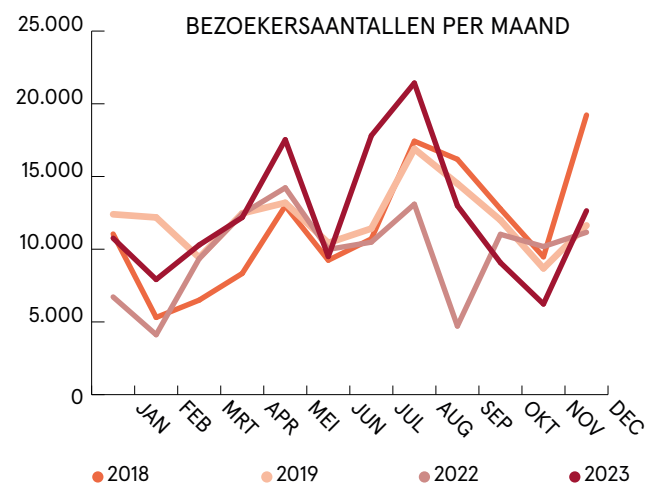
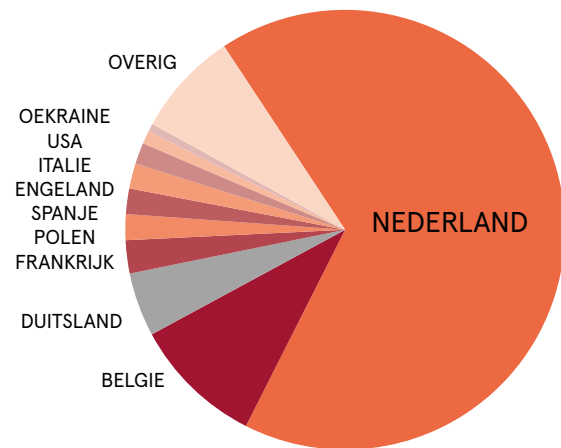
monitoren. Ook leren we steeds meer over onze online bezoekers.

De programmering heeft veel free publicity gekregen in de lokale, regionale en nationale pers. De Volkskrant, NRC, TROUW, BN De Stem en andere media hebben ruime aandacht aan de verschillende presentaties gegeven.

Uit de bereikcijfers blijkt dat de organisatie op het gebied van Marketing & Communicatie een belangrijke ontwikkeling heeft doorgemaakt in 2023.

Educatie

Jeugd en jongeren zijn belangrijke doelgroepen voor de Stichting GKB. Zij zijn de toekomst en wij willen dan ook meer investeren in nieuwe programma's voor deze belangrijke doelgroepen. Binnen het programma Monumentaal Leren staat deze ambitie centraal. In 2023 zijn vrijetijdsprogramma's voor kinderen ontwikkeld in het kader van het zomerprogramma Flora van Breda en van de tentoonstelling Vrije Vogels. In 2023 werd in samenwerking met de Dienst Cultuur van de Gemeente Breda, Nieuwe Veste en Bredase basisscholen het scholenproject De Ontdekking gecontinueerd, waarbij een lessenserie over de Grote Kerk Breda wordt afgesloten met een bezoek aan het gebouw. Leerlingen van groepen 5 en 6 van tientallen Bredase basisscholen deden aan het project mee. Jaarlijks bereiken we zo'n 500 leerlingen uit het primair onderwijs.

In 2023 is een aanvraag bij het Mondriaan Fonds gedaan om binnen de regeling Erfgoed Starters een coördinator educatie te kunnen aanstellen. Deze aanvraag is gehonoreerd en dit betekent dat vanaf 1 januari 2024 het team van de Stichting GKB wordt versterkt met een educatie-medewerker en nieuwe programma's kunnen worden ontwikkeld. Het toekomstige educatieve programma van de Grote Kerk Breda past zich aan de huidige tijd aan en beweegt mee met de ontwikkelingen in de hedendaagse, inclusieve samenleving.

Eigentijdse bezinning

In ons programma gaan we samen met kunstenaars en makers op zoek naar de belevingswereld van ons publiek. Wij geloven dat de dialoog met het publiek bijdraagt aan sociale cohesie en een duurzame toekomst. De socioloog Hartmut Rosa stelt in zijn boek 'Leven in tijden van versnelling' een pleidooi voor resonantie: "Om resonantie te bevorderen, hebben we sociale ruimtes nodig. We moeten kijken hoe we op een andere manier met elkaar in gesprek kunnen gaan". De Grote Kerk Breda is zo'n ruimte. Een toegankelijke plek die zich onderscheidt van andere culturele ruimtes als musea of kunsthallen doordat de ruimte zelf resoneert, een 'stem' heeft in de presentaties en de activiteiten die er plaatsvinden. Een bezoek aan de Grote Kerk Breda heeft altijd grote impact en staat garant voor een sterke beleving. De Grote Kerk Breda onderstreept het belang van eigentijdse bezinning, niet binnen een streng gedefinieerd moreel of religieus kader, maar meer in het algemeen een geloof in de mensheid in al zijn individuele en collectieve verschijningen. De Stichting GKB geeft hier sinds 2020 ruimte aan in de vorm van een herdenkingsplek waar een kaarsje kan worden opgestoken voor coronaslachtoffers en ook voor dierbaren die zijn overleden. In 2022 hebben we hier een plek van steun voor Oekraïne aan toegevoegd.

Samenwerking met derden

De Grote Kerk Breda is een belangrijke en ondernemende speler in de stad. Zowel op sociaal- maatschappelijk, economisch als cultureel vlak zijn wij voor veel organisaties lokaal, regionaal en (inter)nationaal een samenwerkingspartner. Zo maakt de Stichting GKB deel uit van het Stedelijk Cultuur Overleg Breda (SCOB), zijn we partner in het stadsbrede initiatief CrossArts en werken we nauw samen met culturele partners als BredaPhoto, Graphic Matters, Blind Walls Gallery, de Stilte e.a. en met partners als Breda Marketing, Ondernemersfonds Breda en Betrokken Ondernemers Breda en met de verschillende onderwijsinstellingen (BUAs, Avans, Curio) in Breda. Landelijk zijn we lid van het Grote Kerken Overleg en internationaal bouwen wij aan een netwerk door aan te sluiten bij de bijeenkomsten van Europa Nostra, een Europese netwerkorganisatie op het vlak van religieus cultureel erfgoed.

Exploitatie - Verhuur

In 2023 vielen de verhuurinkomsten enigszins tegen. Organisaties die na de coronacrisis in 2022 een inhaalslag hadden gemaakt, werden terughoudender in het organiseren van events mede ook vanwege de gestegen prijzen. Het aanpassen van het verhuurstrategie aan de nieuwe beleidsvisie is een aandachtspunt. Verhuurinkomsten zijn noodzakelijk voor een gezonde exploitatie. In het nieuwe beleid van de Stichting GKB streven we ernaar om het erfgoed dat wij beheren op een eigentijdse en ondernemende wijze te activeren. Binnen ons nieuwe beleid kijken we scherper naar de verhuuractiviteiten en stimuleren we verhuur-evenementen die goed bij de Grote Kerk Breda passen en daarom ook optimaal tot hun recht komen. Onderzoek naar kansen voor verhuur van het gebouw zal zich in de komende jaren richten op kwalitatief hoogstaande verhuringen met grote en middelgrote bedrijven. Uitgangspunt is: het evenement wordt beter omdat het in de Grote Kerk Breda plaatsvindt.

Restauratie

In 2023 zijn de restauratiewerkzaamheden van de 10-jarige restauratie van de kooromgang gecontinueerd. Deze worden voor 70% gefinancierd door de SRR (Subsidie Regeling restauratiewerkzaamheden) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. De directievoerder Restauratiearchitectuur BBM en de hoofdaannemer Monument Vandekerckhove NV hebben in 2023 fase 5 en 6 zo goed als afgerond.

Een onderdeel van fase 6 is het terugplaatsen van oorspronkelijke vroeg 16de eeuwse decoratieve stenen. Deze stenen vertellen het verhaal van de renaissance in Breda. Ze zijn oud en kwetsbaar en moeten speciaal behandeld worden om duurzaam te kunnen worden teruggeplaatst. Eveneens zijn deze stenen niet meer compleet. We hebben daarom het initiatief genomen om een opdracht aan een kunstenaar te verstrekken om die leemtes op een eigentijdse wijze invulling te geven. Dit proces is in 2023 voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit van de gemeente Breda en loopt door in 2024 en 2025. Dit project waarbij restauratie en eigentijds opdrachtgeverschap samenkomen, wordt nauwgezet gemonitord door alle stakeholders die bij de restauratie betrokken zijn.

In de komende jaren (tot en met 2027) zal het restauratieprogramma worden voortgezet. Dit betreft de zogenaamde lage kooromgang, waarbij restauratiewerk zal worden uitgevoerd aan onder meer beeldhouwwerk en balustrades. De restauratiewerkzaamheden worden in de restauratiecommissie in nauwe samenspraak met de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de Provincie Noord-Brabant en de gemeente Breda op de voet gevolgd. De kosten van de restauratiewerkzaamheden worden gefinancierd door subsidie van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), een substantiële bijdrage van de Provincie Noord-Brabant en van de gemeente Breda, private fondsen en bijdragen van particulieren.

Onderhoud & vervangingsinvesteringen

In 2023 is helaas de subsidieaanvraag voor de SIM 2023–2028, die de Stichting GKB samen met Restauratiearchitectuur BBM had ingediend, niet gehonoreerd omdat het subsidieplafond van deze regeling was bereikt en het rijk voorrang geeft aan de kleine monumenten.

Niet alleen de subsidieaanvraag van de Stichting GKB is niet gehonoreerd, ook de aanvragen van andere Grote Kerken, kastelen en buitenplaatsen zijn niet voor groot-onderhoudssubsidie in aanmerking gekomen. Duurzaam onderhoud van grote rijksmonumenten komt hiermee onder druk te staan. Het Grote Kerken Overleg heeft dit probleem aangekaart bij de RCE en is een gezamenlijke lobby gestart. Het Ministerie van OCW onderzoekt of er een speciale subsidie-regeling voor de grote monumenten in het leven kan worden geroepen.

In 2023 worden onderhoud en vervangings-investeringen gedekt vanuit de jaarlijkse subsidie van de gemeente Breda en de subsidie van de Provincie Noord-Brabant voor de vier Brabantse Topmonumenten. Ook levert de Stichting GKB een bijdrage uit haar onderhoudsreserves.

Deze reserves worden opgebouwd uit de jaarlijkse bijdragen van onze Vrienden, Gildeleden en leden van het Genootschap die de Stichting GKB continue steunen. Deze donaties van particulieren en bedrijven en incidenteel ook legaten zijn belangrijk voor de eigen bijdrage die de Stichting GKB moet garanderen voor de instandhouding van het rijksmonument.

Provinciale erkenning

De Grote Kerk Breda hoort samen met de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch, het Markiezenhof in Bergen op Zoom en Kasteel Heeswijk in Heeswijk bij de vier Topmonumenten van Brabant. Deze monumenten zijn de boegbeelden van Brabants Erfgoed. Ze vertellen het verhaal van Brabant niet alleen binnen een regionale context maar ze onderstrepen ook het belang van Brabant binnen de nationale en de Europese geschiedenis.

Een duurzame instandhouding van deze Topmonumenten en daarmee hun geschiedenis en hun verhalen draagt bij aan de instandhouding van het verhaal van Brabant. Sinds 2011 werken de vier Topmonumenten nauw samen. Ze hebben een gemeenschappelijke overlegstructuur waarbinnen onderhoud, restauratie, vervangingsinvesteringen, duurzaamheid en ook communicatie worden besproken. De Stichting GKB voerde in 2023 onderhoudswerkzaamheden uit binnen de subsidie-regeling Topmonumenten 2020–2023. In deze periode ligt de nadruk op de versterking van de gezamenlijke communicatie waarvoor eveneens subsidie ter beschikking is gesteld door de Provincie Noord-Brabant. De samenwerking tussen de vier Topmonumenten zorgt ervoor dat de positie van de monumenten wordt versterkt en dat er een groeiend draagvlak is voor dit belangrijke Brabantse erfgoed binnen de Provincie en bij het brede publiek.

Restauratie van het Hillenorgel

Het Hillenorgel van de Grote Kerk Breda is momenteel in een slechte conditie en dreigt onbespeelbaar te raken als het niet op korte termijn gerestaureerd wordt. The Blue Beauty', zoals de Slowaakse top-organiste Zuzana Ferjenčíková het Hillenorgel noemt, verliest lucht die nodig is om de orgelpijpen aan te blazen. Ook is het orgel te hoog gestemd om goed samen te kunnen spelen met andere blaas- en strijkinstrumenten.

In 2023 hebben we ons gericht op fondsenwerving voor de restauratie van het Hillenorgel. Er is in totaal 1,2 miljoen euro nodig. De subsidieaanvraag die ingediend was bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed binnen de regeling Klinkend Erfgoed voor de restauratie van het orgel is in 2022 gehonoreerd. In 2023 is de subsidieaanvraag die wij hadden ingediend bij de Provincie Noord-Brabant ook gehonoreerd. Het Jaap Hillen Fonds en de protestantse gemeente Breda dragen ook bij aan de restauratie. Verder hebben we in 2023 aanvullende fondsenwerving gedaan en steun

ontvangen van diverse fondsen en particuliere donateurs. Hiermee hebben we de financiële basis voor de restauratie zeker gesteld zodat we in december 2023 de orgelbouwer de opdracht hebben kunnen verstrekken voor de restauratie. In 2025 kan de orgelbouwer starten met de restauratie. 2024 staat in het teken van de aanvullende fondsenwerving voor het resterende bedrag van 2,5 ton.

Fondsenwerving

In 2015 heeft de Stichting GKB een wervings-structuur opgezet om te voorzien in de verplichte eigen bijdragen die een voorwaarde zijn voor de subsidieverstrekking door de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en de Provincie Noord-Brabant voor de instandhouding. Vrienden, Gildeleden en leden van het Genootschap steunen de Stichting GKB continu en dragen financieel bij aan de instandhouding, restauratie en groot onderhoud van de Grote Kerk Breda. Deze donaties van particulieren en bedrijven zijn van groot belang voor de Stichting GKB. In 2023 bedraagt deze bijdrage € 133.758.

Naast deze bijdragen ontvangt de Stichting GKB ook subsidiegelden van private fondsen en uit nalatenschappen. Het aantal Vrienden en met name het aantal Gildeleden en leden van het Genootschap is gegroeid in 2023. In 2023 zijn nieuwe, jongere leden aangetreden in de Vrienden Commissie. Dit heeft een positieve impuls gegeven aan de werving van particuliere donateurs. Ook is de back-office door de freelance medewerker CRM verder geprofessionaliseerd.

Werving van gelden van derden is een continu aandachtspunt en groeit mee met de nieuwe beleidsvisie en de ontwikkeling op het gebied van marketing en communicatie.

Na de coronacrisis diende zich in 2022 een nieuwe crisis aan: de oorlog in Oekraïne. Deze oorlog duurt helaas voort en ook op andere fronten dienen crisissen zich aan. Dit heeft grote maatschappelijke en economische impact wereldwijd. Alle kosten stijgen. Dit heeft gevolgen voor de kosten van restauratie en onderhoud. Ook de energiekosten zijn een aandachtspunt binnen de exploitatie van de Grote Kerk Breda. In 2023 zijn we zo zuinig mogelijk omgesprongen met energie, op den duur willen wij verduurzamen. Eveneens hebben we vaste afspraken betreffende prijsstijgingen met de aannemer gemaakt om zodoende de financiële druk onder controle te houden.

Naast de aandacht voor de instandhouding heeft de Stichting GKB in 2023 verder invulling gegeven aan de implementatie van de nieuwe beleidsvisie en de eigentijdse activering. Vanuit de nieuwe beleidsvisie hebben we geïnvesteerd in cultureel ondernemerschap en met succes fondsen geworven en een nieuwe impuls gegeven aan de werving van particuliere donateurs (Vrienden, Gilde- en Genootschapsleden). Ook de restauratie- en onderhoudswerkzaamheden zijn in 2023 gecontinueerd.

In 2023 is helaas de nieuwe SIM aanvraag 2023-2028 niet gehonoreerd waardoor we nu voor groot onderhoud de urgente en nodige onderhoudswerkzaamheden uitvoeren mede dankzij subsidie van de gemeente Breda en subsidie van de Provincie Noord-Brabant. De financieringsbron van de restauratie staat niet ter discussie.

Gesprekken met de gemeente Breda over het vernieuwen van de afspraken over de exploitatiesubsidie in 2023 zijn succesvol geweest. Dit heeft geleid tot nieuwe afspraken met de gemeente Breda voor 2024 en 2025-2028. De gemeente Breda heeft in 2023 formeel het belang van de beleidstransitie van de Stichting GKB onderschreven en daarvoor in de begroting voor 2024 en ook in de meerjaren begroting 2025-2028 structureel extra middelen opgenomen.

Deze erkenning van de Grote Kerk Breda als belangrijke sociaal-maatschappelijke, economische en culturele speler in en voor de stad is van enorme waarde voor de ontwikkeling en implementatie van de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB.

Wij kunnen hiermee, samen met alle partners, de Grote Kerk Breda op een eigentijdse en ondernemende manier activeren als plek van verbinding, verbeelding en vernieuwing in de stad. De financiële en liquide positie van de Stichting GKB en de toegezegde subsidies zijn momenteel zodanig dat de continuïteit van de Stichting niet in het gedrang zal komen.

Balans Stichting Grote Kerk per 31 december 2023 (na verwerking resultaat)

Actief	2023 (€)		2022 (€)	
Vorderingen:				
Handelsdebiteuren	22.509		15.756	
Te vorderen en vooruitbetaalde posten	41.722		50.627	
Vorderingen inzake subsidies	247.799		137.633	
Te vorderen belastingen	107.765	419.795	54.197	258.213
Voorraden		10.431		11.607
Geldmiddelen		3.055.566		2.571.552
		3.485.792		2.841.372
Passief				
Eigen vermogen:				
Kapitaal	340		340	
Bestemmingsreserves	607.622		599.001	
Algemene reserve	4.653	612.615	15.593	614.934
Bestemmingsfondsen		2.103.942		1.762.666
Totaal eigen vermogen		2.716.557		2.377.600
Schulden op korte termijn				
Crediteuren	501.615		21.885	
Te betalen en vooruit ontvangen posten	260.419		435.906	
Te betalen loonheffing	7.201		5.981	
		3.485.792		2.841.372

7. Financiën

Baten

Opbrengsten exploitatie
Allocatie personele inzet
Giften Vrienden, Gilde en Genootschap
Fondsen, donaties en giften Jaap Hillen Fonds
Subsidies restauratie
Subsidies groot onderhoud
Subsidies installaties en exploitatiemiddelen
Subsidies Jaap Hillen Fonds
Overige subsidies en bijdragen

Lasten

Personeelskosten
Kosten van beheer
Huisvestingskosten
Programmakosten
PR en communicatie
Kosten Vrienden, Gilde en Genootschap
Kosten orgel/Jaap Hillen fonds
Kosten van exploitatiemiddelen en installaties
Kosten van restauratie
Kosten van onderhoud

Bedrijfsresultaat

Financiële baten en -lasten

Rente en bankkosten
Betaalde negatieve rente
Rente opbrengsten
<i>Saldo van baten en lasten</i>

Verdeling van baten en Laten

Onttrekking reserve instandhouding gebouw
Dotatie reserve instandhouding gebouw
Onttrekking continuïteitsreserve
Exploitatieresultaat boekjaar
<i>Mutatie bestemmingsfondsen:</i>
Vrienden van het orgel/Jaap Hillen Fonds
Installaties en exploitatiemiddelen
Restauratiefonds
Groot onderhoud
Totaal resultaatverdeling

Resultaat 2023 (€)	Resultaat 2022(€)
258.792	289.085
51.500	45.365
133.758	124.460
85.530	863
1.006.400	570.800
120.750	100.750
43.146	43.146
299.308	
468.322	421.973
2.467.506	1.596.442
542.881	451.079
60.535	32.605
114.509	123.562
93.382	142.315
71.267	7.362
41.413	32.862
42.930	292
74.617	32.606
1.026.732	778.206
69.579	231.310
2.137.845	1.832.199
329.661	-235.757
-3.350	-2.984
	6.332
12.646	
338.957	-245.073
	-130.560
92.345	91.598
-83.724	
-10.940	-3.484
341.908	571
-31.471	10.540
-20.332	-213.738
51.171	0
338.957	-245.073